

הכנסת השמינית
מושב שני

פרוטוקול מס' 61

מישיבת ועדה הפנים ואיכות הסביבה
מיום ר"ב כ"ב בכסלו תשל"ח - 6.12.74 שעה 9.00.

נכחו: חברי הוועדה:
י. תמיר - היו"ר
י. בארי
מ. הכהן
א. הרליץ
י. שמיר

מוזמנים: מ. ארנס, פרופ' - חבר-הכנסת
ש. ברונר - חשירות לשמיות איכות הסביבה.

מזכיר הוועדה: י. בראזני

רשמה: ש. ז"ק

סדר-היום: התארגנות הממשלה לקראת בעיות איכות הסביבה.

=====

היו"ר - י. תמיר:

פותח את הישיבה.

אני רוצה להודיעכם, כי ביום ג'

סיכמנו שנקיים ישיבה משותפת לוועדת הפנים ולוועדת העבודה, אשר בה ירצה שר השיכון על תכנית החומש לשיכון בארץ. פניתי ליושבת-ראש הוועדה, חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו והצעתי שהישיבה תהיה משותפת על-מנת לחסוך בזמן של השר ועוזריו כאשר יש לו הופעות מקבילות בוועדות שונות. אולם, לצערי הרב קיבלתי תשובה מיושבת-ראש הוועדה שאנחנו חורגים מתחום פעילותנו ונכנסים לאיזורי השפעה של ועדת העבודה. הוחלט לחזק ואנחנו נקיים ביום 17.12.74 ישיבה של ועדת העבודה בהשתתפות שר השיכון, ובזה תם שיתוף הפעולה המתוכנן שלא יצא אל הפועל.

עתה אנחנו עוברים לסדר-היום שלשמו

התכנסנו היום והוא: התארגנות הממשלה לקראת בעיות איכות הסביבה. דבר זה בוודאי יחייב שינויים במחלקות הממשלה.

לפני מספר שנים, בוודאי תשמעו מיד

מפי פרופסור ארנס פרטים נוספים, הטילו על קבוצת עבודה בראשותו של דניאל שמשוני להציע תכניות לגבי התארגנות הממשלה לקראת בעיות איכות הסביבה. קבוצת עבודה זו סיימה את עבודתה לפני מספר חודשים והגישה את הממצאים בצורת חוברת בדפוס, אשר בה יש הצעות לטווח ארוך ואחת - לטווח הקרוב. חברנו, פרופסור ארנס היה חבר בקבוצת עבודה זו ועזר בהכנת המסקנות. פניתי אליו שיציג את הנושא בפני הוועדה, על-מנת שחברי הוועדה יהיו מודעים למהלך המחשבה של אותה קבוצת עבודה ולמסקנות אליהם הם הגיעו. לאחר סקירתו של פרופ' ארנס נוכל אולי לסקור את העובדות בשטח ואני אישית אוכל למלא ולספר לגבי פעילות הממשלה בתחום איכות הסביבה.

מ. ארנס:

אני מודה על ההזמנה ואני שמח להיות

כאן, אם כי אני עוד רוצה להגיע לוועדת הכספים שבה אני חבר. החילה אומר כמה מלים על הצורה שבה עבדה הוועדה והמסגרת שבה עבדה; ואחר-כך אמסור תאור קצר ביותר של תוכן הדברים, ואם תהיינה שאלות - אשמח לענות עליהן.

יוזמי קבוצת העבודה הזו היו חברי הוועדה

המדעית למחקר ולפיתוח ה"ח: אליעזר טל ואורי מרינוב. בתקופת שהעבודה נעשתה פרש מר שמשוני מן הוועדה למחקר ולפיתוח כדי לעמוד בראש קבוצת עבודה אחת, כי קבוצת העבודה התחלקה לשני גופים, כאשר בראש קבוצת אחת עמד דני שמשוני שעמד בראש חברה לטכנולוגיה מתקדמת ואנוכי שעבדתי בחרת "סייבר אנד אדקט" שעוסקת בניתוח מערכות וניתוח מדיניות. לאחר מספר דינורים ומו"מ החלטנו דני ואנוכי לקבל את העבודה, כאשר ניצלנו את האנשים מהחברות שלנו והפכנו לצוות מאוחד שעוסק בנושא הזה.

אנחנו עבדנו את הנושא הזה קרוב לשנה. היו

לנו שיחות, ויכוחים, נירות עבודה ודי הרבה התייעצויות עם אנשים בממשלת ישראל על כל אגפיה; עד לאותו דו"ח שדיברת עליו שיצא בשני כרכים שישפיע גם על הנושא הזה ובמישור הזה; אם כי בשלב זה אינני יכול להגיד שזה השפיע, כי אינני רואה אותות בשטח. אבל אני מקווה שזה עוד יקרה.

אשר לגבי התוכן וכיצד הממשלה צריכה

להתארגן כדי לטפל בנושא איכות הסביבה - הייתי אומר שלגבי כל פעולה שרוצים לבצע ישנן הרבה יותר מאשר דרך אחת שאפשר לבצע; וכאשר מדובר בנושא שאינו בעל חשיבות עליונה, ואינו בעל חשיבות מיוחדת - אזי גם הדרך שבה בוחרים אינה חשובה מדי, ומסתבר שלא די, ובצדק, שהדרך שבה מחליטים לבצע את הפעולה אינה נבחרת על-פי שיקולים ענייניים, אלא על-פי שיקולים נתונים. וכפי שאמרתי יש כאן בעיות פוליטיות, בעיות של אפשרויות ובעיות של תיאום, ויש מאות של בעיות שמשפיעות בצורה לגיטימית על הדברים. אזי, אם מדובר על נושא שאינו בעל חשיבות, מדרך הטבע ההתארגנות אינה חשובה ביותר ואינה בעלת חשיבות הגדולה ביותר.

מ. ארנס:

לכן, הייתי אומר שהנקודה הראשונה שצריך לחשוב עליה ולבחון אותה לפני שמתחילים לחשוב על התארגנות היא: מה חשיבות הנושא, האם הנושא הוא משני במרקם הנושאים העומדים לפני מדינת ישראל, ואם הוא משני, אולי אפשר להוסיף בסוגרים, שלא חשוב איך תהיה ההתארגנות; ואם אנחנו חושבים, או אותם הגורמים שיקבעו יחשבו את הנושא שהוא בעל קדימות לאומית - אזי ההתארגנות צריכה להיות כפי שהיא צריכה להיות, והשאלה איך צריכה להיות ההתארגנות קשורה בנושא הזה? האם הנושא הוא חשוב, או לא? כמובן שהדבר תלוי בדאש ובראשונה מסוג הבעיות המבטאות את הדברים, הצפויים והעלולים להופיע. אנחנו נתאר לעצמנו שאנחנו מסתכלים על האירועים הניתנים למחשב, ואם נסתכל על המדרג התחתון, הרי אם ההתפתחות היא בכיוון הגרוע, אם זה רע, אם עלול להיות רע מאוד וסאן החשובה היא חיובית. - אז לדעתי יש הצדקה לראות בבעיות הסביבה בעיות בעלות חשיבות עליונה במדינה והתחלת הביצוע.

ובכן, אנחנו יודעים שבעיות הסביבה הן פונקציה של צפיפות האוכלוסייה על צפיפות הפעילות הכלכלית, צפיפות כלי תחבורה, צפיפות צריכת אנרגיה - אלה הן הבעיות המבטאות את תופעות הלואי לבד מצפיפות האוכלוסייה. הבעיות הן יותר חמורות כל זמן שצפיפות האוכלוסייה וצפיפות הפעילות היא יותר גבוהה. לכן, אנחנו יכולים בקלות לאתר מספר אינדיקאטורים שהם טבעיים ומצביעים על גודל הבעיה, מצביעים על גודל הסכנה.

בדפים הראשונים של הדו"ח אנחנו מביאים השוואה בין הארצות השונות לפי האינדיקאטורים של פעילות. כאשר הצוות קיבל את הטבלה הזו הופתענו לראות שישראל נמנית עם 12 המדינות הראשונות בעלות הצפיפות הגדולה ביותר בעולם; להוציא מהחשבון מדינות כמו: מונטה קרלו, או מדינות איים, אלא כאן חכוונה למדינות נורמאליות. אני הופתעתי לראות שבשנת 1970 ישראל עמדה במקום ה-12 בעולם מבחינת צפיפות האוכלוסין ליחידת שטח. המקום הראשון הופסת דרום קוריאה, וישראל היתה במקום ה-12 עם 141 תושבים, זהו ממוצע ארצי. אינני מדבר על נתונים של שנת 1974. הסתכלתי בישראל וראיתי שכאן גידול האוכלוסייה הוא מהיר באופן יחסי לגידול הקיים במדינות אחרות ובשנת 1974 היה 170 נפש לקמ"ר - דבר זה הקפיץ אותנו מיד למקום ה-7 אחרי איטליה. אתם יכולים לראות בדו"ח שאחרי הצפיפות בא שור שבו רשמנו את הגידול השנתי - זוהי אינדיקאציה חמראה שישראל היא בין 12 המדינות הראשונות. לישראל היה גידול שנתי משנת 1963 ועד 1970 ב-3%. ברור שהבאנו כאן בחשבון את התל"ג. יש לזכור, כי גם פה ישראל בשנת 1970 אינה במקום ה-12 מכיוון שחלק מהמדינות האלה כמו: דרום קוריאה, הודו ואחרות אינן מתועשות, והפעילות אינה עומדת בשלב הראשון לפעילות הכלכלית. אנחנו הבאנו בחשבון גם את האקלים, כי הוא מבטא נורמות מסוימות. אגב, הפעילות הכלכלית המחלווית לצפיפות האוכלוסייה, ובין המדינות האלה למדינת ישראל יש אקלים גרוע מבחינה סביבתית: ארץ חמה ודלת משקעים, כי זה לא רק בעיות של מים, אלא אלה הן גם בעיות של נקיון ולכלוך שנוצר עקב הפעילות הכלכלית הארצית.

לזה הייתי רוצה עוד פעם להדגיש את בעיות הצפיפות והגידול המהיר שאנחנו צופים, ומאחלים גם לעצמנו גידול מהיר מסחרי, וגם ריבוי טבעי, ואנחנו מאחלים לעצמנו ופועלים בהתמדה לקראת גידול והגברת הפעילות התעשייתית. כבר נרמז כאן שכל הצפיפויות שמדובר בהן הן צפיפויות ממוצעות, כי יש צפיפות בארצות שמחציתן מדבריות. אבל אנחנו מדברים על ישראל בגבולות הקו הירוק וכל החישובים נעשו במסגרת הקו הירוק, כי האמת היא שמחצית המדינה שלנו היא מדבר, או שכמעט ואין אוכלוסייה. אזי, אם אנחנו מדברים על השטח המאוכלס, הרי למעשה הצפיפות היא פי שתיים, כי אחרת אנחנו מגיעים לצפיפות קטנה יותר, ובעיקר, אם נשווה את המספרים לארצות כמו: הולנד ובלגיה ששם אין מדבריות ומדברים על צורות פחות או יותר רגילות. אזי, אם לוקחים את השטח של מדינת ישראל שבו חיים ועובדים

מ. ארנס:
ומייצרים הוא יותר גבוה בשנת 1970 מאשר במקומות אחרים, אשר מבחינה מסוימת דומה הצפיפות והפעילות הכלכלית לזו של הולנד, בלגיה ויפן שעומדות בצורה קשה בנסיון לגבור על הבעיות הסביבתיות, ואלה עומדות בפתח. אם לוקחים את מידת האובייקטיביות פלוס הצפיפות הגבוהות הפתוחות שהן מקבילות לחקות שלנו - אנחנו רואים שהבעיות עלולות להגיע לממדי שואה, ללא הגזמה, ומיותר לחוסיף בפורום זה, ובכל פורום בישראל, אשר חלק מהפתרון - חוץ מאשר בארצות אחרות, ואפילו בארה"ב עלול להביא לידי כך שהתל"ג לא יגדל. אלה הם פתרונות לא טובים למדינת ישראל. אבל ברור שאנחנו עומדים בפני בעיות בסדר גודל שאי-פתרוןן עלול להביא לניתרון ולתנועה מן הראשונים במלחה, ובעיקר, אם נגיע לתנאי סביבה שהם קרובים לממדי שואה, כי קשה להניח שתהיה עליה גדולה, וקשה להניח שיהיה מצב חברתי במדינה גם מנקודת דעות יעדי המדינה הראשונים ביותר של קיום המדינה. אזי, אם נכון מה שאני אומר, וכבר אומרים זאת במדינות אחרות שעומדות בפני בעיות סביבה, הרי פתרון הבעיה הוא תנאי הכרחי להשגת היעדים הלאומיים הראשונים, כאשר חלק מהפתרונות הם ואלידים אצלנו ובמדינות כמו: יפן, הולנד ובלגיה הם אינם ואלידים.

בשבילנו, ראיית הנולד חייב להיות שיקול יסודי ותכנוני שאיננו בתחום הגבלת העליה והגבלת הילודה. לכן, החלק המסכם את הערכה שלי, כאשר אנחנו מדברים לא על בעיה שהיא משנית במדינת ישראל, אלא אני בא לדבר על הדו"ח שנכתב לפני מלחמת יום הכיפורים; ואז הבעיה הזו נשארה ראשונה במעלה גם במדינת ישראל לאחר מלחמת יום הכיפורים.

אם כן, התארגנות הממשלה בנושא זה הנובעת מתוך שיקולים ענייניים בקשר לכך חייבת להתפרש כמו כל הבעיות האחרות הדורשות תיאום עם המשרדים האחרים והן בעיות ואלידיות. אבל מתחילות להיות משניות לעומת גודל הבעיה העומדת לפנינו.

הייתי רק רוצה להביא כאן עוד 3 היבטים של הבעיה שהם צורך למדינת ישראל: (1) כבר הזכרתי שהיעדים הסביבתיים שלנו למעשה עומדים בסתירה ליעדים הלאומיים האחרים, מפני שהפתרון מפני שהגידול של הבעיות הסביבתיות הן בכיוון האטת הפעילות החברתית וגידול האוכלוסיה - בזה אינני מנסה לומר שניתן לפעול למען היעדים הלאומיים. יחד עם זאת יש לשמור על תנאים סביבתיים מתקבלים על הדעת וזה הדבר המאפיין את הבעיה, ומזה נובע הצורך שחלק מההחלטה שיש לקבל בנושא חייב להתקבל בשולחן העליון ביותר; וזאת מאחר והשיקול המידי צריך לעלות על היעדים הראשונים, הבטחוניים והשיקול הציוני - זה איננו דבר שניתן לחתוך בדרך שלישי או רביעי אחרי יועצי הסביבה במשרדים השונים.

(2) למעשה, הקשר עם זה מתלווה לכל אחת מהפעילויות שלנו, בין אם זו פעילות לאומית-מדינית שקיימת בארץ עם עליה, או פעילות תעשייתית, או פעילות בטחונית, ובין אם זו פעילות של פיזור האוכלוסיה - כל אותם הנושאים הקרובים ללבנו וללב כולם. אבל ההשלכה הסביבתית היא כה גדולה שנובע מכך שכאשר המצב איננו טוב, כי לו היינו במצב של ארה"ב לפני 200 שנה, ניתן היה לדחות את כל הבעיות לעוד 100 שנה. אולם אנחנו נמצאים על סף הבעיות הסביבתיות ובמקרים הקשים ביותר. אמריקה אפילו איננה מופיעה ברשימה הזו; ומבחינת צפיפות האוכלוסיה - האיזור של לוס-אנג'לס יש לו בעיות של ערפל. אבל אין זה כה חמור.

(3) כמדינה אשר בה לממשלה יש הרבה מה להגיד, יותר מאשר לכל מדינה לא קומוניסטית בעולם, הרי מבחינה זו קובעים את התקציב לתל"ג, הרי מנקודת ראות של ריכוז המדיניות שנמצאת בממשל המרכזי היא לא חמיד מנוצלת. כתוצאה מכך צריך להתגבר על הדברים והיא מחליטה לעתים קרובות לתכנן תכניות ארוכות טווח, ולעיתים קרובות לקלל את כל ההשלכות בסביבה; ואחר-כך מתברר שאין יודעים אם כבר הוחלט על הקמת תחנת כוח גרעינית, נניח, או לא. אני מרשה לעצמי לומר שמבחינת עצם העניין אני אינני

מ. ארנס:

רומז שלא צריך לבנות תחנת כוח גרעינית. אבל זהו דבר שיש לו השלכות סביבתיות עצומות - ושוב פעם, בממדי שואה לאיזון. ברגע שמחליטים על דבר כזה עם התחייבות ארוכת שווה, עם הוצאות של מיליארדים צריך לזכור שבעוד 10 שנים מתחילים לאכול את מה שמתכננים היום - דבר זה מאפיין את הפעילות במדינה.

מה הכדיקות הנעשות היום? איך צריך לגשת לענין מבחינת ההתארגנות: (1) מבחינה פונקציונאלית צריך לגשת לנושא הזה של חכנה בין אם זה יהיה במשרד הפנים, או במשרד החוץ, או בכלל לא במשרד; (2) החכנה צריכה לרכז את הפעילות הזו מבחינת התכנית. נושא כזה דורש, לדעתי, 4 סוגי חוליות שניתן להגדיר בהן את הפעילות; אם וכאשר החתך הסכמתי הזה נכון לגבי כל נושא, בין אם זה לגבי בטחון, לגבי חוץ, מדיניות כלכלית, וגם נכון לגבי מדיניות סביבתית.

א) איסוף מידע - כל נושא שבו אנחנו מטפלים כעת ומתכוונים להסיק מסקנות, ולקבוע מדיניות על בסיס של ידע מעודכן של הנושא, על בסיס הידע האחרון כתוצאה מעבודת מחקר ואיסוף נתונים, ועל בסיס הבנת התופעה בתחום הסביבתי, יש הרבה בעיות אקלימיות מפורשות, ואין צורך לחזור עליהן, הדברים מובנים; ישנם גם דברים שאין יודעים מראש את החשפעה שתהיה להן על האנושות באיזורים מסויימים בפעולות קרינה למיניהן. יש מקום לחששות, יש אולי מקום לאזהרה. אין יודעים לקבוע מה הצורך המיוחד הגורם להחמרה לגבי תנועת המכונה לבין הזחום הנפלט לבין הזחום המצטבר באדמה, או מה הקשר בין הזחום לבין הסופוגראפיה. ישנם קווים כלליים, ישנם איזורים המיועדים לפורענויות. אבל אין יודעים מה יהיה ריכוז הזחום במקום מסויים. נעשים הרבה מחקרים בנושא במטרה להגיע לעידכון. לכן, הפעילות הראשונה במסגרת הזו היא פעולת מחקר ואיסוף נתונים.

ב) הפעילות של עיבוד המדיניות ותכנון על בסיס של הבנת הבעיה העומדת לפנינו, יש לשבת ולתכנן את הדברים לטווח ארוך, לשבת ולבדוק את הדברים ולראות שאותן 1000 הלירות הניתנות לנושא מסויים מה איתרונות ומה החסרונות ולבחון את התופעה בעינייהם.

ג) פעילות האכיפה, ה"אנפורסמנט", כלומר, כל הקשור בחקיקה, וכל האכיפה של החקיקה - כל זה יפה אם יש מדיניות; אבל אם נפתח פער גדול במדינת ישראל, והוא גדול מדי, בין המדיניות המוצהרת, ואפילו בין החוקים הקיימים לבין מה שיהיה באיזו נקודה, ובמיוחד, בתחום הסביבתי.

ד) פעילות ניתוח - פעילות המודרכת ממדידות וחכמה בשטח, מה המצב הסביבתי, מה ריכוז הרעלים במים, מה ריכוז הרעלים חמגיע לתל-אביב, מה ריכוז הרעלים בים תל-אביב, ומה ריכוז הרעלים באילת, או על-ידי חיפה - על בסיס עיבוד הנתונים האלה יש להגיע למסקנה האם המדיניות, האם התכנון, האם החוקים ישימים, האם החוקים מכילים את כל זה, האם הם מחייבים עיצוב מדיניות אכיפה, האם צריך לחיות קשר בין מדיניות הניתוח והיזון חוזר, כלומר, יש לחזין חזרה לאותם האנשים שעוסקים בתכנון ועיצוב המדיניות על בסיס הנתונים האחרונים העלולים לשנות את המדיניות, העלולים לשנות את התכנון על בסיס הנתונים שעוסקים בחקיקה וניהול ודבר זה עלול לשנות את החוקים, לשפר אותם, או להחליף אותם. כיון שהוא יראה שאין זה משיג את המטרה והמצב הולך ומדרדר; אלא כאן צריכים להיות אנשים, צוותים, בעלי קפליפיקציות מתאימות, כי יש לגשר על הדברים מבחינת החחלטות ולדאוג להיזון חוזר - דבר זה איננו קיים בממשלה כמעגל שנסגר והעבודה נעשית בצורה מעודכנת, הדבר גם איננו קיים כשמדובר בנושאים אחרים כמו: חוץ, בטחון או כלכלה, בנוסף לאותן הפעילות שקשורות בניהול סביבתי ארוך שווה, כי ישנן אותן הפעילויות שקשורות בשיטור יום-יומי - והדברים אינם נעשים.

מי כמונו יודע שבמדינתנו הזו, על-פי-רוב קיים פער גדול בין התכנון הטוב ביותר שנעשה על-ידי הפרלמנט לבין

מ. ארנס:

מז שנעשה בשטח, כי מי שמתכנן, איננו מבצע וכמעט שאינו משפיע על הנעשה. יתכן שמשרד הפנים שיש לו אגף לתכנון פיסה הוא מתכנן את התכנון הפיסי ומשרד השיכון בונה וקובע את הדברים מבחינה פיסית. אזי הוא גם מקים אגף לתכנון במשרד השיכון - כך זה נהוג אצלנו: מתכנן את הדברים גוף תכנוני והגוף המבצע נמצא במקום אחר. נשאלת השאלה אם יש תיאום בין מי שמבצע את הדברים אם הם בהתאם לתכנון שנעשה - זה לא אצלנו. לכן מתעוררת הבעיה שנוגעת בדיוק להיבטי הבעיה שבטיפוח הכוללות הטובות יש להוסיף ולהגיד שבנוסף לסכנות ולאחר שהעמדנו את 4 הפונקציות, אנחנו הצענו שבאותם המקרים שקיימת נטיה ל-4 התחומים הסביבתיים הקיימים כמו: יש נציבות למים שאינה עוסקת בהיבט הסביבתי, או יש נציבות לקרקע שאינה עוסקת בהיבט הסביבתי, יש אולי להטיל את התפקיד הסביבתי על מקרקעי ישראל על-ידי-כך שימוקם וידרוש טיפול חוזר בנושאים הסביבתיים; יש צורך בנציבות לחום ומינהלה לאזויר - זו אמנם פאזה אחרת שדורשת טיפול אחר מאשר הדברים המוצגים כבר, כי גם עניני החום דורשים טיפול מוגד; וזאת, לאחר שאנחנו עלולים להגיע למצבים חמורים,

לכן, פה יש לחשוב היכן צריך לרכז

את הדברים - פה אנחנו עומדים בפני שתי עמדות סותרות מגישות שונות: (1) האומרת שיש ליצור דפוסים חיים, ומאחר וכל הפעילות במדינה זועקת לענין הסביבתי. אזי, יכול להיות בכל משרד אגף שדואג לענין הסביבתי והוא יפקח וידאג לדברים האלה, והוא העוסק בפעילות יום-יומית, הוא לא ישכח את הענין הסביבתי. כך יחד במשרד התחבורה, למשל, או במשרד הפנים, או במשרד השיכון, אגף שיטפל בכך. זה הטוען לעמדה זו אומר שכל ארגון אחר יהיה בלתי יעיל, כי זה יהיה בניגוד לאינטרסים הסביבתיים המצטברים במשרדים השונים.

(2) העמדה הנוגדת לזו אומרת שיש לרכז

את הדברים במשרד אחד. אנחנו, למעשה, הלכנו בכיוון זה, כי זה נותן לנו ריכוז הפעילויות השונות ביד אחת. נוסף לכך, להיות היזון חוזר, ולמעשה, אם אין היזון חוזר הפעולה אינה יעילה. הדרך היחידה במדינה שלו היא מסגרת אחת, בוס אחד, מינהלה אחת שהוא צוואג להצדין את האנשים ולהעביר להם את התזכירים ולעשות מעקב. יחד עם זאת הוא מבטיח שמי שמזין בהתחלה גם בסוף הוא יקבל אותו דבר.

מבחינת ההיררכיה אם זה צריך להיות משרד, או רשות במשרד ראש הממשלה - ההערכה שלנו היא שחייב להיות משרד מיוחד שמופקד על הבעיות החמורות ביותר העוללות לפגוע באינטרסים היוניים ביותר של המדינה. המדובר הוא לכאורה על נושאים בין אם הם קשורים לאינטרסים סביבתיים ובין אם הם קשורים לאינטרסים לאומיים. ברור, שאם לא יהיה משרד כזה, והוא לא יהיה מיוצג, ולא יהיה כאן שד אחראי בפני הכנסת - הנושא בהכרח נדחף למישורים משניים ללא טיפול, או טיפול פחות מבינוני, ולא יזכה לקדימות הצדקה שיועדה לו במשרד אחד.

כל זה נכתב ונאמר לפני שנה וחצי. מי שעקב אחרי ההתפתחות בנושא זה והדרדרות התנאים הסביבתיים במשך השנה וחצי האחרונים מאז נכתב הדו"ח, נדמה לי שימצא הצדקה להמלצות המופיעות בו.

דיו"ר - י. תמיר: חברי, נדמה לי שאביע בשמכם תודה לחבר-הכנסת ארנס על סקירתו התמציתית והמקיפה כאחד בנושא שאנחנו עוסקים בו זה מספר שנים, תחילה בצורה חובבנית ואחר-כך במסגרת החיקתית והשנה חסבו את שמה של ועדת הפנים לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

הרשו לי לספר לכם, כי בחודש ינואר עומד להתכנס כנס אוניברסיטאות בינלאומי ביוזמת אוניברסיטת אולבני שבמדינת ניו-יורק שבארצ"ב. הכנס מיועד לעניני אורבניזציה

היו"ר י. תמיר:
זהו יתקיים באוניברסיטת דיון-ז' נירו כדי לדון מה מידת
השפעות של הפרלמנטים על השלטונות. פרופסור מיוחד הוזמן
מאוניברסיטת ירושלים להרצות על התחום הזה במסגרת הכנסת.
ודאי תתפלאו לשמוע שהוא בחר לו בנושא להרצאתו: פעילות
חברי-הכנסת והשפעתם על הממשלה בתחום הנושא הסביבתי. אותו
פרופסור אומר שאחד ההישגים של הכנסת שישנה איזו שהיא מסגרת
לענין וממעות, כי זה הכרחי לחשיבה במישור המדיני. כאשר שמענו
את הרצאתו של ארנס אנחנו יודעים עד כמה אנחנו רחוקים מהדברים.

נכון הדבר שלפני מספר שנים הביאה הכנסת
את הממשלה לכמה פעולות: החל מהקמת ועדת המנכ"לים שהיתה אחד
הכשלונות לממשל שהיה צריך לטפל בבעיה כל-כך מסובכת; אז היה
הכרח להעביר את הענין למועצה הלאומית לביאוספירה, אשר מחוסר
הצדקה לקיומה היא התבטלה. לשבתה של הכנסת ייאמר, כי ללא
הכדל סיעה ומפלגה היתה מאוחדת בנושא זה. אפילו הדתיים מילאו
בענין זה תפקיד מכריע הקשורה במערכת היחסים של האדם והתארגנות
סביבתית. אז הקימו את השירות לשמירת הסביבה שהיה גורם ראשון
במעלה בחזית הזו. אולם, בין התארגנות הממשלה כפי שהיינו
רוצים לראות אותה ובין המציאות המתגבשת והולכת, הרי כפי שאתה
אומר: חזות שואה, לבין מה שהיינו רוצים לראות המרחק הוא
רב. הייתי מבקש שנפתח בדיון בנושא שטרם סיימנו אותו.

י. בארי:
אני אפתח באפיזודה קצרה. אתמול
התקיימה בבנין הזה ישיבת ועדת השירותים
הציבוריים. לאחר דיון ארוך ומייגע בחוק ביטוח בריאות הודיע
בפני הוועדה פרופ' מן שעומד בראש הדסה ירושלים שהוא הגיש
תכנית לריאורגניזציה בשירותי הבריאות. באשר לחוק ביטוח
בריאות הוא אמר בין היתר מה אסור להבטיח לאזרח חינוך, למשל,
אישפוד, או תרופות. הוא בא לציין מה חסר והוא אינו מורה על
חוסר סעיף בדבר בריאות סביבתית. אבל בעיקר במדינת ישראל הוא
נגע בשאלת פיזור האוכלוסיה והסמכות הביגמטרית הקשורה בכך,
כי בצורה כזו הדברים אינם יכולים לחמשך. הוא הזכיר שגוף
אחד צריך לקחת את כל הדברים האלה תחת כנפיו.

כשהגיעו לשאלות, שאלתי: האם ישנה
הערכה איזה אחוז מתקציב הבריאות צריך לקחת לנושא הזה, כי
הרי תקציב הבריאות מחולק ש-40% לאישפוד ו-60% לצרכים אחרים
כוללים ומאם יש לקחת 15% לבריאות סביבתית. הוא אף הדחיק
לכת שלכשיקום הגוף הזה יש להעביר לאותו משרד גם את עניני
הרפואה שיטפלו בבעיות סביבתיות.

משום כך אני רוצה לשאול את חבר-הכנסת
ארנס אם הוועדה שהגישה את הדו"ח הזה עסקה גם בענין פיזור
האוכלוסיה, כי אנחנו יודעים שהצפיפות באיזור החוף היא הרבה
יותר גדולה מאשר בהולנד; ועוד חוסיפו לכך שבשנת 1981
ייוספו לאיזור החוף עוד כרבע מיליון איש. האם חשבתם גם על
הנושא הזה, ובעיקר, כאשר אנחנו שומעים שעומדים כאן על
סף שואה? האם הגיע לאוזניכם השמועה בדבר השימוש במלט מוצק -
כל אלה הם סממנים שיקרבו את השואה.

י. שמיר:
אני הייתי רוצה לשאול למי חגשתם את
הדו"ח, האם היה איזה שהוא דיון באיזה
דרג ממשלתי? בעיה נוספת היא לגבי המספרים שהוגשו בהקדמה
וחם מאלפים מאד. אבל המבנה בכלל אינו ידוע. האם חשבתם
שדיון וראוי לפרסם את הדברים כדי שיראו עד כמה הבעיה חשובה?
כי אם ישראל עומדת במקום ה-9 מבחינת צפיפות האוכלוסיה והפעילות,
נדמה לי שכדאי לפרסם את הדברים בכל הזדמנות כדי שלא רק אלה
העוסקים בנושא זה ידעו את הדברים.

הסכמה שהקשחה על-ידי חבר-הכנסת ארנס
לפתרון כל הבעיות, הרי כמו כל הבעיות היא יכולה להיות עקרון
מנחה בכל התחומים; ועד כמה שהדברים יישמעו תיאורטיים

י. שמיר:

וידוגמאטיים, חרי נדמה לי שלא נחקדם בשום בעיה לקראת פטרונה אם לא נאמץ את השיטה המדעית שהיא היחידה היכולה להוביל לפתרון הבעיה שלנו. אני חושב שיש תנאים נוחים לאימוץ השיטה בגלל הממדים הזעירים של ארצנו, ובגלל האינטרסים החיוניים של הבעיה. חרי דווקא זה מאפשר הסתגלות לפתרון הבעיה לפי הסכמה חזו.

אשר לפתרון המוצע בדבר הקמת משרד ממסלתי מיוחד לנושא הזה - אני חושב שצריך לבדוק מחדש את הדברים, ובעיקר, לאור הטענות הנשמעות בדבר ריבוי משרדים ממסלתיים, אם כי יכול להיות שזהו הפתרון היחיד. אבל עדיין לא צריך למחר בקבלת הסיכום הזה.

ש. ברובנדר: _____

אשר לדו"ח - אני קראתי את הדו"ח במלואו ואני מקבל את השקטטונומיה שלו וצורת הגשת הבעיה. אני בשירות ניסיתי לארגן וועדת נתונים ראשונים של אינדיקאטורים סביבתיים לשם הבנת חברי הממשלה. זו היתה העברה לא גדולה ולא מסובכת, אלא גרופית וכ"ו. אני רוצה לציין שהלק די ניכר מה"אובר ווי" לימדתי וזה חומר רב ביותר ונתגלתה התופעה במדינת ישראל - וזה גם עונה על חלק מהבעיה בדבר המודעות לבעיות סביבתיות. אנחנו עושים פרסום לענין ומנסים לדחוף את הבעיה.

אשר לבעיה השניה לגבי הארגון הפונקציונאלי של התארגנות הממשלה - אפשר לדון בנושא זה במיוחד. אבל אני אינני חושב שהמקום האידיאלי למשרד כזה הוא במשרד ראש הממשלה. אני יודע שמדברים על משרד לרווחה כלכלית וחברתית. אזי כאן יש מקום לדבר על כך מבחינת פונקציונאליות.

אשר לכל הקומפלקס של הבעיות האקולוגיות, המגמות והנטיות, ואשר כולם מדברים שאנחנו עלולים להגיש למצב של שואה אקולוגית, חרי זה בדיוק מה שנאמר לגבי סכנה אקולוגית וכל אחד יכול לתאר לעצמו בדמיונו את כל הקומפלקס על מישור פילוסופי: האם העולם פתוח ואין סוף לגבולותיו; או זהו עולם אחר שאתה מכיר ופרופ' ארנס מכיר ושמדינת ישראל היא מערכת סגורה, עם גבולות מוגדרים; והבעיה היא להגדיר את הגבולות והקווים האופטימאליים שניתן לשאוף אליהם. זו אחת הפונקציות של השירות שלא על המישור האקוטי של יחסים יום-יומיים, אלא מעבר לזה, בשלב אידיאלי ותיאוריטי לטווח ארוך.

חיו"ר - י. תמיר: _____
אני אבקש שתשימו לב שאנחנו נקבל את הדו"ח.

בחודש ינואר התקיים ישיבה מיוחדת עם שר הפנים, ד"ר בורג, ומנכ"ל משרד הפנים, מר קוברסקי ועל סדר-היום תפמוד שאלת התארגנות הממשלה לטיפול בנושא של איכות הסביבה. אנשי משרד הפנים ערים לבעיות אלה ויודעים שבכל משרדי הממשלה מופקד משהו על הנושא הזה וזה כרוך בחוצאות. השרה אלוני עסקה בנושא זה והיא קיימה אתי שיחה גלוית לב. אני דואה שנטיחה של הממשלה לעסוק בכך וזה חלק טבעי מהמערכה המתבצעת באופן טבעי. אני אבקש להזמין לישיבה זו את פרופ' ארנס.

מ. ארנס: _____

הדו"ח חוגש גם לד"ר מרינוב שבינתיים פרש ועומד בראש השירות, כן התקיימה שיחה עם מר קוברסקי ואנשי השירות ועם המועצה המדעית, ואני יודע שד"ר טל חושב במושגים של הגשת הדו"ח לממשלה ולחלואת הנושא לדיון בממשלה. עד כמה שאני יודע הנושא טרם הועלה בישיבות הממשלה, כי היא עסוקה בנושאים אחרים.

אשר להערכות כספיות - ישנן הערכות כאלה לגבי אלמנטים חשובים במדינה כמו: התארגנות וניתור. אבל בכלל אין הערכות כספיות.

היו"ר - י. תמירז: השר גדעון האוזנר הוא השר לעניני
ריאורגניזציה וקיבלתי ממנו תשובה בקשר
לחלאת ענין איכות הסביבה, והוא אמר שהוא יביא את זה לדיון
בממשלה.

אולם, כדי להרחיב את דעתנו לגבי הסמכויות
המקבילות לאלה של ישראל הנמצאות במדינות אחרות אני רוצה לספור
לכם שבביקור של משלחת הצרלמנט הבלגי בארץ לפני כחודש שאלנו
אותם מה הם עושים להגנתה של הסביבה, הם סיפרו שיש להם שר שהוא
חבר בממשלה, אבל אין לו מיניסטריון, אך הוא שר והוא מתאם
בין כל המשרדים כאשר יש בעיות קל ישובים, בינוי, יעור ותכנון -
בכד עוסק שר זה כדי שלא יקרה, כפי שקורה אצלנו שמקימים איזה
מרכז קהילתי ושר הפנים כלל אינו יודע על כך, כי משרד השיכון
הולך ובונה,

הישיבה ננעלה ב-10,20.